

پاسارگاد: مقبره کوروش بزرگ

نگارش: دکتر کاوه فرخ

پاسارگاد اولین پایتخت هخامنشیان (۳۳۰-۵۵۸ قبل از میلاد) بود که توسط کوروش بزرگ (۵۳۰-۵۷۵ قبل از میلاد) به وجود آمد. تا کنون عنوان "پاسارگاد" را یونانی شده واژه ایرانی قدیم *پاتراگاد* می دانستند اما دیگر کارشناسان زبان های ایرانی باستان در مورد چنین نظری توافق ندارند. در ساخت پاسارگاد نه تنها صنعتگران با ریشه ایرانی (مادی و پارسی) بلکه از آسیای صغیر (مانند ایونیا) و میانرودانی نیز مشارکت داشتند. آن ها به یک سبک مهندسی عمران و معماری منحصر به فردی دست یافتند که بعداً در ساخت شهر- کاخ پارسه (پرسپولیس/تخت جمشید) دنبال شد. البته ترکیب سبک های معماری مختلف پیش از آن هم توسط صنعتگران شمال، غرب و جنوب ایران انجام شده بود که به دوران ایلامی ها، مادها و لرستان بازمی گردد.

پاسارگاد به میزبانی مقبره کوروش بزرگ و همچنین یکی از محل های پیدایش باغ های ایرانی شهرت دارد.

مقبره کوروش در پاسارگاد که به عنوان یک میراث جهانی یونسکو شناخته می شود

مقبره کوروش: معماری و مهندسی

طراحی مقبره کوروش از این لحاظ که برخی جنبه های معماری ایلام و میان رودان تاثیر پذیرفته جذابیت دارد. ایلامیان با مردم ایران در جنوب و جنوب غربی ایران به ویژه پارسیان (که آشوری ها آنان را *پارسوش* می خواندند) در آمیختند.

سه بخش مقبره کوروش جالب توجه هستند. اولی سکویی است به ارتفاع ۲۱,۹ متر پایه ای به ابعاد ۱۳,۲ در ۱۲,۲ متر دارد. جالب است که در ساخت سکو و مقبره از قطعات بزرگ سنگ استفاده کردند (توضیحات دقیقه هشت به بعد، برنامه [History Channel](#) موسوم به [Engineering an Empire: The Persians](#) را در این رابطه ملاحظه کنید).

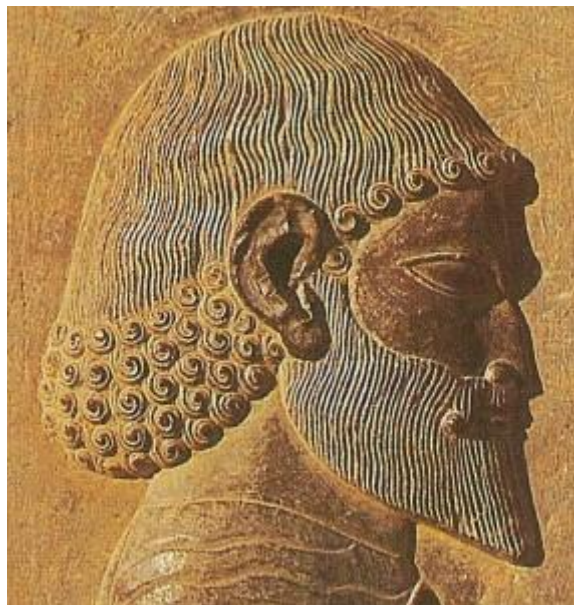

برنامه [Engineering an Empire: The Persians](#) به بررسی جنبه های درخشان مهندسی امپراتوری هخامنشیان می پردازد.

گیره هایی که برای به هم نکه داشتن قطعات سنگی مقبره کوروش به کار رفتند

به احتمال زیاد در سنگتراشی مقبره از لیدیان و ایونیان هم بسیار الهام گرفته شده است. شاید پیروزی کوروش بر کرزوس، پادشاه لیدی (قدرت: ۵۴۶ تا ۵۶۰ قبل از میلاد) که فرزند و جانشین الیاتس دوم (۶۱۹ تا ۵۶۰ قبل از میلاد) بود توضیحی بر این الهام ها باشد. کوروش ایونی ها را نیز در ساحل غربی آسیای صغیر (ترکیه مدرن) فتح کرد. در پی این فتوحات صنعت پیشگان ایونی و لیدیایی به ایران وارد شدند و بر این بنای ویژه در پاسارگاد تأثیرات خود را گذاشتند.

تصویر یک ایونی در مجموعه شهر- کاخ پارسه (تخت جمشید)

بخش جالب دوم حجره کوچکی است که برخی تأثیرات اورارتویی در آن به چشم می خورد. اورارتو در شمالغربی ایران و قفقاز - به تقریب در ارمنستان کنونی - خود پیش از آن با عناصر هنری و معماری در هم آمیخته بود، هرچند این حیظه ایست که به کاوش و پژوهش بیشتری نیاز دارد.

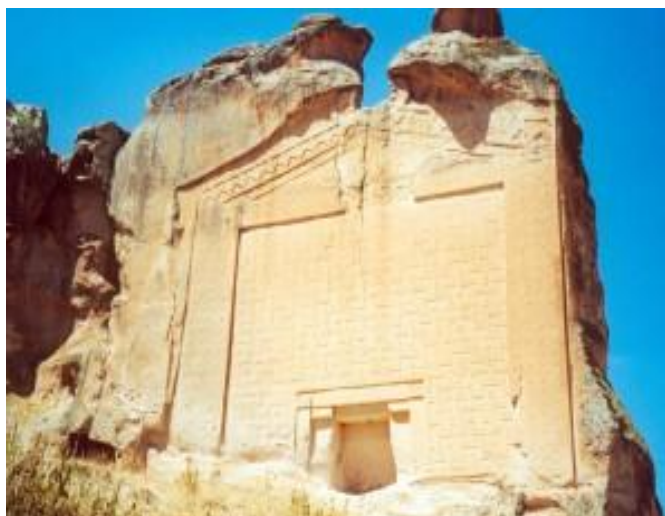
حجره داخل مقبره کوروش بزرگ در پاسارگاد

اندازه ابعاد خود مقبره به قرار زیر است: ۲,۱۱ متر بلندا، ۳,۱۷ متر درازا و ۲,۱۱ متر پهنا. پژوهشگران دریافتند که این اندازه ها مشابه ابعاد مقبره شاه الیانس دوم لیدی است. البته می توان اینطور نیز فرض کرد که مقبره های زیرزمینی لرستان که همین نوع سقف داشتند هم تاثیر گذار بودند. لرستان نقطه پیوند اولیه پیدایش و اختلاط اشکال مختلف فنون هنری، فلزکاری و ساختمان سازی گوناگونی بود و از این رهگذر تاثیر به سزایی بر فلات ایران و شمالغرب ایران گذاشت.

قلعه اربونی (اراتویی) در ایروان، ارمنستان امروزی

بخش جالب سوم این سازه، سقف آن است که می توان آن را مشابه طراحی نوع فریگیه در آسیای صغیر باستان در نظر گرفت.

یک مقبره فریگی متعلق به قرن ششم پیش از میلاد در شهر میداس نزدیک اسکی شهر کنونی در ترکیه

ورود اسکندر کبیر

اسکندر کبیر (۳۲۳-۳۵۶ پیش از میلاد) که امپراتوری هخامنشیان را فتح کرد، نسبت به کوروش بزرگ احترام زیادی قائل بود و به او به دیده تحسین می نگریست. گفته می شود وقتی اسکندر به پاسارگاد رسید، به مقبره کوروش ادای احترام کرد و دستور داد این بنا را مرمت کنند و محتوایش را بازیابی کنند (Arrian, XXIX, 1-11; Quintus Curtius, VII, 6.20).

اسکندر کبیر (۳۲۳ تا ۳۵۶ قبل از میلاد) نه تنها از تخریب مقبره کوروش جلوگیری کرد بلکه دستور داد آن را مرمت کرده و به وضعیت روز اول بازگردانند.

باور بر این است که اشیائی که اسکندر در محل پیدا کرد شامل فرش (شاید نوع پازیریک)، تابوت طلایی جواهرنشان، یک تخت با پوشش (شاید نوعی لحاف) و میزی با جام هایی از نوشیدنی (شاید شبیه ریتون/تکوک تصویر پایین) بود.

ریتون (تکوک) هخامنشی

این مقبره همچنان مایه تحسین پژوهشگران غربی است.

ورود اعراب

موقعی که اعراب بر امپراتوری ساسانیان (۶۵۱ تا ۲۲۴ قبل از میلاد) پیروز و وارد ایران شدند ابتدا قصد داشتند مقبره کوروش در پاسارگاد را نابود کنند. بنا بر برخی حکایات که ممکن است به افسانه هم آلوده باشند، مردم محلی با معرفی این محل به عنوان مقبره مادر سلیمان (پیامبر ادیان ابراهیمی) اعراب را از تخریب آن منصرف ساختند. این می تواند توضیح دهد که چرا امروزه بر این بنا "قبر مادر سلیمان" نوشته شده است.

تصویری از پاسارگاد در اواخر دوره قاجار

آرامگاه کوروش اکنون یک میراث جهانی یونسکو به شمار می رود اما مجادلاتی نیز در اطراف آن شکل گرفت. از این مجادلات که بگذریم از یک چیز می توان یقین داشت: میراث فروتنی کوروش تا به امروز پایدار است. یک نوشته باستانی که امروز از آن در این بنا اثری نیست چنین نوشته بود:

"ای انسان، هر که باشی، از هر جا که بیایی، چون می دانم که می آیی؛ من کوروشم، به این مستی خاک که تن مرا می پوشاند رشک مبر..."

پروژه Persepolis3D: بازسازی سه بعدی مقبره کوروش

مطالعه بیشتر:

Bussagli, M. (2005). Understanding Architecture. London: I.B.Tauris.

Chahin, M. (1975). Ararat the ancient kingdom of Armenia. History Today, XXV (6), pp. 418-427.

Curtis, J. (1990). Ancient Persia. Boston: Harvard University Press.

Daniel, E.L. (2001). The History of Iran. Greenwood Press.

Ferrier, R.W.(1989) The Arts of Persia. Yale University Press

Moorey, P.R.S. (1974). Ancient Bronzes from Lursitan. London: British Museum.

Stronach, D. (1985). Pasargadae. In I., Gershevitch (Ed.), Cambridge History of Iran: Vol.2 The Median and Achaemenean Periods, Great Britain, Cambridge University Press, pp. 838-855.

ترجمه: وبلاگ hessamoddin.wordpress.com